

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Підприємництво та комерціалізація інновацій

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
кафедра економіки підприємства та менеджменту

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Гонтарева І.В., д.е.н., проф.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою
“25” квітня 2016 року, протокол №9

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Підприємництво та комерціалізація інновацій” складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення та обґрунтування пріоритетних видів підприємництва та методології розробки проектів в Україні.

Міждисциплінарні зв'язки: Макроекономіка і Мікроекономіка, Економіка підприємства, Управління проектами.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретичні основи підприємництва.
2. Комерціалізація інновацій в процесі підприємницької діяльності.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Підприємництво та комерціалізація інновацій” є формування системи професійних компетентностей щодо визначення пріоритетних напрямків підприємницької діяльності та ефективного впровадження проектних рішень в сучасних умовах господарювання.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Підприємництво та комерціалізація інновацій” є засвоєння основних принципів та правил регулювання підприємництва в сучасних умовах; розвиток навичок обґрунтування вибору найбільш привабливих напрямів підприємництва в різних умовах; визначення методів та інструментів проектування; обґрунтування необхідності управління якістю, часом та ресурсним забезпечення проекту, визначення форм організації проектної діяльності на підприємстві.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі освітньо-наукового ступеня "доктор філософії" набувають таких компетентностей:

здобуття глибоких знань із підприємництва, торгівлі та біржової діяльності;

здатність управління науковими проектами та складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин 4 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи підприємництва

Тема 1. Економічна сутність підприємництва

1.1. Теоретичні засади підприємництва.

Виникнення та еволюція поняття «підприємництво». Бізнес і підприємництво: загальне і особливе. Підприємництво як вид господарської діяльності. Економіко-теоретичні знання і підприємництво.

1.2. Роль і значення підприємництва в економічному розвитку країни.

Значення підприємництва для структури економіки країни. Значення підприємництва для ринкової конкуренції. Стан розвитку малого і середнього підприємництва в країнах світу. Суб'єкти підприємницької діяльності.

1.3. Правові основи розвитку підприємництва.

Сутність державного регулювання підприємництва, його форми та методи. Обмеження в підприємницькій діяльності. Патентування і ліцензування підприємницької діяльності. Державна підтримка та фінансова допомога суб'єктам підприємництва.

Тема 2. Види та форми підприємництва

2.1. Основні види підприємницької діяльності.

Приватне, колективне, державне підприємництво та особливості їх здійснення. Виробниче підприємництво. Комерційне підприємництво та його суб'єкти: товарні біржі, торговельні дома, виставки-продажі, аукціони, ярмарки, заклади оптової та роздрібною торгівлі. Фінансове підприємництво та його складові: грошове та інше фінансове посередництво, страхування, допоміжна діяльність у сфері фінансів і страхування. Консультаційне підприємництво.

2.2. Мале підприємництво.

Місце і роль малого підприємництва в ринковій економіці. Економічна сутність малих підприємств. Переваги та недоліки малого підприємництва. Особливості розвитку малого підприємництва в Україні та світі.

2.3. Організаційно-правові форми підприємництва.

Підприємство як суб'єкт підприємницької діяльності. Основні види підприємств та їх організаційні форми. Об'єднання підприємств: асоціація, корпорація, холдинг, консорціум, концерн. Господарські товариства як суб'єкти підприємництва та їх види. Особливості створення та функціонування акціонерних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю, товариств з додатковою відповідальністю, повних товариств, командитних товариств.

Тема 3. Принципи та функції підприємництва

3.1. Принципи підприємництва.

Вибір виду діяльності. Залучення коштів до здійснення підприємницької діяльності. Формування програми діяльності. Наймання працівників. Залучення і використання різних видів ресурсів. Розподілення прибутків. Здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

3.2. Функції підприємництва.

Інноваційна (творча) функція. Ресурсна функція. Організаційна функція. Стимулююча (мотиваційна) функція.

3.3. Рушійні сили розвитку підприємництва.

Суперечності розвитку підприємництва. Ділова творчість людини. Ризики та потреби в процесі здійснення підприємницької діяльності. Економічний інтерес підприємця. Конкуренція на ринку.

Тема 4. Технологія заснування підприємницької справи

4.1. Обґрунтування і вибір підприємницької діяльності.

Підприємницька ідея та її джерела. Вибір сфери діяльності. Вибір форми організації бізнесу. Визначення переваг створюваного підприємництва. Аналіз конкуруючих товарів та підприємств-конкурентів.

4.2. Вибір способу заснування бізнесу.

Традиційні способи: створення нового підприємства, купівля існуючого бізнесу. Нетрадиційні способи: прямий маркетинг, пересування торгівлі, франчайзинг, надомний бізнес, вихід зі складу великої корпорації.

4.3. Етапи заснування власної справи.

Засновницькі документи та їх підготовка. Статут підприємництва та засновницький договір. Формування статутного капіталу.

4.4. Бізнес-план та його роль у заснуванні підприємницької справи.

Стадії розробки бізнес-плану. Структура та технологія розробки бізнес-плану.

Змістовий модуль 2. Комерціалізація інновацій в процесі підприємницької діяльності

Тема 5. Структуризація проекту

5.1. Структуризація цілей та завдань проекту.

Завдання структуризації проекту. Структура методу ПАТТЕРН. Аналіз дерева цілей. Нормативне та дослідницьке прогнозування в методі ПАТТЕРН. Ранжування та попарне зіставлення у процесі структуризації проекту.

5.2. Структуризація проекту у часі.

Співвідношення життєвих циклів діяльності підприємства, продукції та проекту. Життєвий цикл інвестиційного проекту. Життєвий цикл інноваційного проекту. Характеристика фаз життєвого циклу проекту відносно функції "витрати – час": концепція, планування, виконання й закінчення. Склад робіт, які належать до кожної фази.

5.3. Структуризація проекту у просторі.

Структура проекту у просторі. Взаємодія учасників проекту. Різні варіанти наявності системи розвитку на підприємстві. Залежність складу учасників проекту від його складності, масштабу, фаз життєвого циклу. Ініціатор, замовник, інвестор проекту. Матриця взаємодії учасників проекту.

Тема 6. Методи проектування

6.1. Класифікація методів проектування.

Характеристика груп методів управління проектами та їх склад. Рух інформаційних потоків у проекті. Класифікація джерел інформації. План пошуку інформації для виконання проекту.

6.2. Евристичні методи пошуку проектних рішень.

Мозковий штурм (мозкова атака). Синектика та види аналогій. Метод контрольних запитань. Метод морфологічного аналізу. Когнітивні карти. Сутність, мета, послідовність дій та використання кожного з методів.

6.3. Методи поступової формалізації завдань.

Сутність, мета, послідовність дій у процесі експертного оцінювання. Види експертиз. Компетентність експертів. Показники погодженості поглядів експертів. Імітаційне моделювання. Етапи імітаційного моделювання.

6.4. Формалізовані методи подання систем.

Аналітичні, статистичні, теоретико-множинні, лінгвістичні, графічні методи. Коротка характеристика функціонально-вартісного аналізу. Основні завдання, форми та етапи проведення. Діаграма співвідношення витрат та значимість функцій. Мережеве планування.

Тема 7. Ефективність комерціалізації при реалізації інноваційного проекту

7.1. Концепція проекту в процесі вирішення проблем.

Три типи поведінки під час вирішення проблем. Види ефективності та їх взаємозв'язок. Бар'єри на етапі визначення ідей проекту. Перелік критеріїв аналізу проектних рішень запропонований Інститутом промислових досліджень США. Зміст фінансових, виробничих, ринкових, науково-технічних, зовнішніх та екологічних критеріїв оцінювання варіантів проекту.

7.2. Оцінка системної ефективності проекту.

Показники системної ефективності: зовнішня та внутрішня ефективність, час. Збалансована система показників (ЗСП). Фінансовий, клієнтський, внутрішній аспекти, навчання та зріст як складові ЗСП. Процес розробки ЗСП.

7.3. Управління контрактною роботою.

Пошук та вибір контрагентів. Переваги торгів та їх класифікація. Послідовність проведення торгів. Критерії вибору підрядника. Види контрактів залежно від робіт, що виконуються. Умови вибору різних видів контрактів.

7.4. Основні форми організаційної структури проектів.

Завдання організації ефективного управління проектом. Вимоги щодо можливої організаційної структури проекту залежно від системи взаємовідносин учасників проекту. Переваги та недоліки використання функціональної, матричної та проектної структур в управлінні проектами. Управління проектною командою. Мотивація в управлінні проектами. Організація проектного офісу.

Тема 8. Управління проектними ризиками

8.1. Основні поняття й визначення зон ризику.

Сутність ризиків та їх види. Різниця понять "ризик" та "невизначеність". Зони ризиків залежно від втрат. Економічна межа ризику на підприємстві.

8.2. Структура процесу управління ризиком.

Основні етапи структури процесу управління ризиками. Методи ідентифікації ризиків. Методи оцінки ризиків. Вибір методів впливу на ризики. Контроль та оцінка методів впливу на ризики.

Тема 9. Контроль та якість виконання проекту

9.1. Сутність контролю і його види.

Мета та завдання контролю. Моніторинг. Попередній контроль. Поточний контроль. Заклучний контроль.

9.2. Методи контролю в процесі здійснення проекту.

Методи контролю за фактично виконаним обсягом робіт. Методи контролю вартості проекту. Контроль календарних планів і ресурсів. Метод освоєного обсягу.

9.3. Ключові процеси управління якістю проекту.

Параметри оцінки якості виконання проекту. Оперативне управління якістю. Елементи стандарту *ISO 9001 (ENZ9001)*. Процеси управління якістю проекту. Функціонально-вартісний аналіз. Функціонально-фізичний аналіз. Процес забезпечення якості. Процес контролю якості.

9.4. Методи контролю якості.

Елементарні методи контролю якості. Статистичні методи контролю якості згідно К. Ісікави. Обмеження у застосуванні статистичних методів.

3. Рекомендована література

3.1. Основна

1. Афанасьєв М. В. Управління проектами: навчально-методичний посібник / М. В. Афанасьєв, І. В. Гондарєва. – Х. : ВД "Інжек", 2007. – 272 с.
2. Гондарєва І. В. Управління проектами : навч. посіб. / І. В. Гондарєва. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 348 с.
3. Гондарєва І. В. Управління проектами : підручник / І. В. Гондарєва. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 444 с.
4. Пономаренко В.С. Економіка підприємства: компетентність і ефективність розвитку: монографія / Пономаренко В. С., Афанасьєв М. В., Гондарєва І. В. та інші. Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. – 187 с.

3.2. Додаткова

1. Афанасьєв Н. В. Управление развитием предприятия : моно-графия / Н. В. Афанасьєв, В. Д. Рогожин, В. И. Рудыка. – Х. : И. Д. "ИНЖЭК", 2003. – 184 с.

2. Афонин А. М. Управление проектами : учеб. пособ. / А. М. Афонин, Ю. Н. Царегородцев, С. А. Петрова. – М. : Форум, 2009. – 184 с.
3. Бондаренко А. Г. Управление проектами: учеб. пособ. / А. Г. Бондаренко, Л. Н. Бондаренко, В. Д. Рогожин. – Х. : ХГЭУ, 2003. – 212 с.
4. Верещагіна Г.В. Інноваційний менеджмент : конспект лекцій / Верещагіна Г.В. – Харків. : ХНЕУ, 2011. – 226 с.
5. Верзух Э. Управление проектами : ускоренный курс по программе MBA / Э. Верзух. – М. : Диалектика, 2010. – 480 с.
6. Гонтарева І. В. Оцінювання системної ефективності функціонування і розвитку промислових підприємств : монографія / І. В. Гонтарева. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2011. – 480 с.
7. Гонтарева И. В. Системная эффективность предприятия: сущность, факторы, структура / И. В. Гонтарева, Р. М. Нижегородцев. – М. ; Киров : ВСЭИ, 2012. – 152 с.
8. Гонтарева И. В. Управление проектами : учеб. пособ. / И. В. Гонтарева, Р. М. Нижегородцев, Д. А. Новиков. – М. : Книжный дом "ЛИБРОКОМ", 2009. – 384 с.
9. Грей К. Ф. Управление проектами : учебник / К. Ф. Грей, Э. У. Ларсон ; пер. с англ. – 3-е изд., полн. перераб. – М. : ДиС, 2007. – 608 с.
10. Гриньова В. М. Оцінка результативності інноваційної діяльності підприємства : монографія / Гриньова В. М. – Харків : ХНЕУ, 2013. – 227 с.
11. Заславська К. А. Менеджмент підприємств малого бізнесу : Навчальний посібник / Заславська К. А. – Харків : ХНЕУ, 2011. – 199 с.
12. Коваленко О. В. Підприємництво та його організаційно-правові засади: навч. посіб. / О. В. Коваленко. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 400 с.
13. Куліков П.М. Економіка та організація інноваційної діяльності : Навчальний посібник / Куліков П.М., Тищенко Д.О., Кулешова Н.В. – Харків : ХНЕУ, 2013. – 246 с.
14. Лабунська С.В. Формування обліково-аналітичного забезпечення інноваційного розвитку підприємства : монографія / Лабунська С.В. – Харків : ХНЕУ, 2013. – 246 с.
15. Лепейко Т. І. Управління інноваційними процесами на промислових підприємствах: методологія та практика : монографія / Лепейко Т. І. – Харків : ХНЕУ, 2013. – 219 с.
16. Пономаренко В.С. Методологія комплексного оцінювання ефективності розвитку промислових підприємств / Пономаренко В.С., Гонтарева І.В. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2015. – 404 с.
17. Савенко К.С. Оцінка економічної ефективності інноваційної діяльності на промислових підприємствах : монографія / Савенко К.С. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 179 с.
18. Ципес Г. Л. Проекты и управление проектами в современной компании : учеб. пособ. / Г. Л. Ципес, А. С. Товб. – М. : Олимп-бизнес, 2009. – 480 с.

19. Щербак В.Г. Управління торговою маркою в механізмі товарної інноваційної політики підприємства : монографія / Щербак В.Г., Холодний Г.О., Птащенко О.В., Бихова О.М. – Х. : ХНЕУ, 2013. – 251 с.

3.3. Ресурси Internet

1. Господарський кодекс України (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України) // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

2. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України) // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 31-32, ст.263). Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

3. Портал підприємців України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://chp.com.ua/gazeta>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання тестові завдання, письмові контрольні роботи, експрес-опитування, презентації матеріалу на семінарських заняттях, індивідуальні розрахункові завдання, індивідуальне науково-дослідне завдання.